

II. évfolyam 11. szám 1991. november HÍRMONDÓ

MENTŐÖV A MEGYE MŰVELŐDÉSÉNEK?

171 pályázat a Nógrádi Mecénás Alapítványnál

Nem volt, s feltehetően nem lesz olyan paradicsomi állapot, amikor ne szorulnának külső támogatásra a helyi művelődési törekvések, amikor saját lábukon is megállnának a kistáji, egész megyét érintő kulturális vállalkozások. Legyen bármilyen politikai kurzus, a megye támogató, koordináló, inspiráló szerepe kiiktathatatlan, amiként mindig is jelen volt a dualizmuskori művelődési fellendülés óta. A különbség első látásra is abban látszódik, milyen elvek, érdekek szerint folyósították az apanázt. Tudjuk jól, az elmúlt években olykor politikai-reprezentációs, máskor értékvédő szempontok, megint máskor az ügyesek kigründölt pozíciói döntöttek. Ez a helyzet 1989-ben változott meg alapvetően, amikor a Megyei Tanács mellett művelődési szakbizottság alakult és a tagjai nyilvános pályázat útján osztottak támogatásokat.

A megye közgyűlése a művelődési és sport támogatások legmegfelelőbb formájának a megyei alapítványok életrehívását látta.

A Nógrádi Mecénás Alapítvány fő célját a következőképpen fogalmazta meg a közgyűlés: "Nógrád megye, mint meglévő történeti-kulturális egység hagyományait őrizni és gyarapítani; közösségeit, kutatóit, művészeit, közművelődését, s minden más értékkeremtő munkálkodásban résztvevő polgárait és intézményeit támogatni." Mindezek szellemében kezdte meg működését 1991 őszén a kilenc fős kuratórium - elnökének dr. Varga László megyei levéltár igazgatót választva -, s írta ki azonnyomban évi pályázatát.

Két héttel a pályázati határidő előtt még azt latolgatták az alapítvány tisztségviselői, hogy újabb hirdetést közölnek az Új Nógrádban, mivel a beérkezett pályázatok száma nem érte el a harmincat.

Néhány nap múltán azonban valósággal elborították irodánkat a borítékok, mappák, a fal mellett művészek képei sorakoztak. Szeptember 15-re kiderült, dömping ez a javából. E nagymérvű érdeklődésből legalább két dolog következik: az egyik, hogy égető forráshiány emészti a közművelődést, a másik, hogy megnyugtatóan széleskörű társadalmi cselekvőképesség feszül Nógrádban.

A pályázatok feldolgozása még tart, néhány tanulság azonban máris leszűrhető. A hivatásos népművelők és néhány gyakorlottabb egyesületi vezető megtanult pályázatot készíteni. Jól alkalmazzák érveikben a szakzsargont, a legpuritánabb célokat is jól "csomagolják", vagyis el tudják adni a "portékát". Talán nem meglepő, de az önkormányzatok által benyújtott támogatási kérelmek nagy hányadában eszközök, kisebb beruházási fedezetek megszerzését remélik. Az sem hallgatható el, hogy sajnos sokan nem tudták értelmezni a pályázati kiírást, vagyis a tartalmi célok háttérbe szorultak, vagy meg sem jelentek kérelmeikben, illetve fenntartói feladatokat fogalmaztak meg. Pl. iskolai szaktanterem felszerelése, több százezer forint értékű állóeszköz beszerzése, állami pénzzel támogatott intézményi alapfunkció forrásainak kiegészítése, stb.

Másfelől viszont imponálóan gazdag értékelmutatás látható. Jelentős szellemi teljesítmények várják, hogy nyilvánosság elé kerüljenek, bizonyos művelődési törekvések új formáig jutottak, s megjelentek a kistrégyó szint - négy-öt esetleg ettől is több települést érintő - kooperációk.

Az igény összességében 29 millió forintot tesz ki, ezzel szemben a kilenc fős kuratórium mindössze 4 millió forintot juttathat a "szomjúhozó" nógrádi művelődési életnek. A vissza nem térítendő, vagy visszatérítendő támogatásban részesülők névsorát a döntés után közreadjuk.

Brunda Gusztáv kuratóriumi titkár

KEDVES POLGÁROK!

Örömmel adjuk hírül, hogy a Balassi Bálint Asztaltársaság, mely a Megyei Könyvtárban működik, EGYESÜLETTÉ alakult.

Sorainkba VÁRUNK korhatár nélkül mindenkit, aki verset, novellát, tárcát, karcolatot ír, aki rajzol, fest, fotózik vagy egyéb művészettel kapcsolatos tevékenységet folytat és aki a kultúra híve!

Célunk, hogy korunk szétzilált társadalmában olyan közösséget hozzunk létre, melynek egyik összetartó ereje a művészetek szeretete. Rendezvényeinken az egyesület tagjai alkotásaikkal bemutatkozhatnak.

Várjuk azon jog- és magánszemélyek támogatását, akiknek szándékukban és módjukban áll anyagi segítséggel is támogatni céljaink megvalósulását!

A felajánlott összeg a támogatók ADÓALAPJÁBÓL levonható.

Az OTP Nógrád Megyei Igazgatóságánál nyitott csekkszámra számunk: 751-11636-5.

Megjelenő kiadványainkban támogatóinknak reklámlehetőséget biztosítunk!

Baráti üdvözzel!

AZ EGYESÜLET TAGSÁGA

NOVEMBER - NYILAS HAVA

Naptárunk 11. hónapja a régi római kalendáriumban a kilencedik volt, latin neve, November is azt jelenti, "kilencedik".

A hónapot illő módon őszi lombszín ruhájú, repülő ifjú jelképezte, fején bogycsók olajág-koszorúval (a mediterráneumban november az olajbogycsóküret kezdete). Az alak baljában a hónap terményeivel, répa- és káposztafélékkel teli tálat tart; jobbájában pedig a Nyilas jelét, hiszen november 23-a a Nyilas "védjegyű" csillagászati hónap kezdete. A hónap régi magyar neve: Nyilas hava. A hónap névadója a hasonnevű állatövi csillagkép. Nyilazó kentaurt mintáz Mezopotámiában, Hellászban, Egyiptomban, és hellenisztikus hatásra az arab, hindu csillagterképeken is.

A jegy jele nyilat (nemző phalloszt) formáz. A Nyilas csillagkép a "zodiákus ember" combja tájkára esik, ezért lett az asztrológiában a jegy a csípőtájék és a felső lábszár védnöke. Tudjuk: Héraklész mérgezett nyilait a csillagkép-kentaurokat a lábukon sebeztek halálra.

Időszámításunk kezdetétől a Nyilas a téli napforduló csillagképe lett.

NOVEMBER JELES NAPJAI:

Az I. századtól kezdődően a keresztény egyházak november 1-jén ünneplik mindenszentek napját. Az utána következő nap a halottak napja.

November 11.: Márton napja, a Pannóniában született tours-i püspök emléknapja. A népi időjósítás szerint kemény tél várható, ha Márton fehér lovon jön, azaz nevenapján havazik, ha pedig barna lovon jön - ha nem esik a hó -, enyhe lesz a tél.

November 19.: Erzsébet-nap. Erzsébet II. András királyunk lánya volt. Erzsébetet különösen német földön tisztelték, a ferencesek pedig a női könyörületesség példaképének tartották.

November 25.: Katalin-nap. VII. Orbán pápa 1642-ben kiadott bullájának megjelenéséig parancsolt ünnep volt Szent Katalin szűz és vértanú tiszteletére. Időjósítás is fűződött e naphoz: elterjedt hit volt, hogy ha Katalinkor fagy, sáros karácsony lesz.

70 éve született Pilinszky János (1921. november 27. - 1981. május 27.)

Mintha szent lett volna egy nagyvárosi ikonról, úgy élt Pilinszky János, az áttetsző testű és törhetetlen szellemű költő az ötvenes, hatvanas és hetvenes évek Budapestjén és Párizsában, jóbarátok és ivócimborák, szerelmes asszonyok és munkát adó papok között.

A náci koncentrációs tábor szenvedésének, az ötvenes évek megalázó katasztrófáinak sebhelyeivel lelkében érte meg, hogy tisztelték, szerették, olvasták és szavalták, hogy a kor köztudatában a vitathatatlanul nagy költők közt szerepelt akkor is, ha csak néha-néha jelent meg egy vékony kötete. Ám az nagyobb súlyú volt, mint... Nem, Pilinszky se mondott volna neveket. Határtalan érzékenységre rendkívüli erővel vetíti elénk a történelem - és a mindenkori lét - keresztjére feszített ember passióját, de a részvétet is e szenvedés iránt, a keresztényi együttérzést a megalázottakkal, kiszolgáltatottakkal - az emberrel.

Már tíz éve halott. Temetésén napfény csordogált a Farkasréti temető virágba borult fáinak ágai között. Mintha a természet megünnepelte volna, hogy visszafogadhatja a szenvedésről oly sokat tudó gyermekét.

Irodalom:

Kráter. Szépirod. Kvk., 1976.

A mélypont ünnepélye (próza).

Szépirod. Kvk., 1987.

Nagyvárosi ikonok. Szépirod. Kvk., 1.971.

Összegyűjtött versei. Szépirod. Kvk., 1987.

Bogyay Katalin: In memóriám Pilinszky. Bp.: Officina Nova, 1990.

Tüskés Tibor: Pilinszky János alkotásai és vallomásai tükrében. Szépirod. Kvk., 1986.

NÓGRÁDI TÜKÖR

A Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár megjelentette a Nógrádi Tükör - helyismereti bibliográfiát és repertóriumot tartalmazó -1991/1. számát.

E kiadványunk célja, hogy tájékoztatást nyújtsunk a Nógrád megyéről szóló önálló művekről, a gyűjteményes munkák megyénkhez vonatkozó írásairól s az adott félév időszak kiadványokban megjelent közleményeiről.

Közel tíz évig, minden naptári év kezdetén az olvasók rendelkezésére bocsátottuk a Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár helyismereti különgyűjteményének gyarapodási jegyzékét. A szorító anyagi gondok miatt ezt a hagyományt megszakítottuk. A gyarapodási jegyzék feladatkörét a Nógrádi Tükör vette át, féléves bontásban közölve a könyvtárunk tulajdonába került, Nógrád megye helytörténetéhez kapcsolódó önálló és gyűjteményes munkák adatait.

A Nógrádi Tükör 1991/1. számát - amely tehát az előbb említett kettős feladatot látja el a jövőben - olvasóink az általános tájékoztatási ponton, az olvasóteremben és a helyismereti részlegben egyaránt megtalálják.

GYEREKEKNEK

Tudod-e?

Buják vára

A Buják név hallatára nemcsak a falu színpompás népviselete és Glatz Oszkár örökbecsű képei jutnak eszünkbe, hanem várának történelmi múltjára is emlékezünk.

A szabálytalan alaprajzú vár falmaradványaihoz csigavonalú falszorosan át jutunk a felsővárba. A déli oldal várfala csaknem teljesen elpusztult, az alsó kapunak is csak csekély maradványa maradt meg. A belső vár szabálytalan alakú udvarának délnyugati oldalán állt a palota, amelynek hat boltozott helyisége még felismerhető. Ugyancsak a belső várudvaron található a 4 m átmérőjű vízgűjtő maradványa.

A vár északi szögletét egy 20 m átmérőjű, kerek bástya zárja le. Ez az erődítmény a XVI. században épült, tehát jóval később, mint a vár központi építménye.

A vár történetének kezdete a múlt homályába vész. Központi részét a tatárjárás idején építették, valószínűleg egy korábbi földvár helyén.

1313-ban Csák Máté fegyveresei ostromolják sikertelenül a király birtokában levő várat. A XIV. század elején Zsigmond király feleségének, Cillei Borbálának adja. 1438-ban Albert király Báthori Istvánnak adományozza. Ettől az időtől kezdve a török hódoltságig a vár a Báthoriak kezén van.

1552. július 19-én Ali budai pasa Buják alá ér és a meglepett csekély őrség rövid ellenállás után feladja a várat. Bujákot a török nem tartotta fontos várnak, uralma alatt igen elhanyagolt állapotba került.

A törököket 1683-ban, Bécs felmentése után űzték ki végleg Buják várából. A vár szerepe a XVIII. században megszűnt.

Irodalom: Hernádi Károly: Nógrádi várak 1982.

Nógrád Megye Múemlékei. 1954.

SOROZATAINK

Az Ablak a világra sorozat a gyönyörű illusztrációkra épül, rövid lényegre törő magyarázatai a látvány jobb megértését segítik. Felkelti témái iránt a gyermekek érdeklődését, és megtanítja őket arra, hogy környezetüket ne csak nézzék, hanem lássák is!

"A világ csodái" című kötet bemutatja a szidóniai Antipatrosz által összeállított listát az ókor szerint legrátságosabb 7 építményéről. Az azóta eltelt két évezredben újabb gigantikus építkezések, lenyűgöző alkotások születtek. Szinte minden nagyobb korszak életre hívta a maga csodáját. A könyv olyannak ábrázolja az ókori hét csodát, amilyenek fénykorukban lehettek. Elmeséli mind a 7 történetet, és párhuzamba állítja őket más - régi és modern csodákkal.

A Csereklub hírei

A Lutra-csereklub péntek délutánonként 13 és 18 óra között várja a csereberélőket. A Dino-album a Föld keletkezésén és a kontinensek kialakulásán kívül az őslények világával is megismerteti az érdeklődőket. Az albumot általános iskolásoknak és középiskolásoknak is ajánljuk. A Dino-szelvények beküldési határideje: november 30. Szeretettel várjuk a játszótársakat és kedves barátait a gyermekkönyvtárban.

VIDEÓMOZI

A National Geographic videókönyvtár sorozat vetítése minden héten szerdán du. 15 órakor kezdődik.

A vetítések előtt bemutatjuk a témához kapcsolódó könyvtárunkban megtalálható könyveket. Egy-egy film vetítési ideje 60 perc.

6-án A cápák

13-án Egyiptom - az örökkévalóság

20-án Etosha: a szárazság földje

27-én Gorilla

Rejtvény

Költői szóképek

A költők verseikben szívesen használnak szóképeket.

Felsoroljuk egy neves magyar költő egyik ismert versének néhány szóképet:

ég, ház, dunyha, rét, bogár, darázs, villamos, kabát, szakadás, labda, síp, erdő, cukor, üveggolyó, óriás, tűzoltó.

Ki a költő és mi a kérdéses vers címe?

Beküldési határidő: 1991. november 20.

*

Az októberi "Népdalos" rejtvény helyes megfejtése:

1. a. süvegem

b. szoknyája

2. a. szilva

b. cseresznye

A helyes megfejtők közül könyvjutalmat nyertek:

Fodor Krisztina Salgótarján, Gorkij krt. 77., Hársházi Éva Salgótarján, Bajcsy u. 39., Kojnok Laura Salgótarján, Táncsics u. 2. b.

A HÓNAP KÖNYVE

Katona József: Bánk bán.

Csók István képeivel illusztrált díszkiadás. Bp.: Pesti Napló, 1899.

Ezt a remekművét a költő sohasem látta előadatni e világi életében. 1819-ben elő akarták adni a pesti rondellában, de a cenzúra letiltatta. Legelőször a pesti Nemzeti Színházban 1839-ben Egressy Gábor jutalomjátékául került színpadra a Bánk bán. Természetesen a cenzúra által jól meghúzkodva. A harmadik előadás a nevezetes 1848. március 15-ikei ingyenes, felszabadult, fenséges előadás volt. "Aztán megint nagy ideje volt Bánk bánnak csendesen szunnyadni kriptájában."

1868-ban a Bánk bán is fölébredt. Szeptember 27-ikén teljes hamisítatlan szöveg-gel adták elő.

"És azóta folyvást él Bánk bán és folyvást növekedik: Egyre nagyobb lesz: ez a mi irodalmunk Cassiopeia csillaga." (Az idézetek Jókaitól) 1896-ban érte meg a Bánk bán a századik előadást.

A százkilencedik előadás nevezetes arról, hogy első délutáni előadás volt. Ekkor látták be, hogy a Bánk bán a népé. S még két esztendő telt bele, míg arra a fölfedezésre jutottak, hogy Bánk bán az ifjúságé. (1899)

Jókai teljes meggyőződésével népszerűsítette az általa csúcsnak tartott nemzeti drámát. Mint a Pesti Napló munkatársa a lap fennállásának ötvenéves jubileuma alkalmából a Pesti Naplóval közösen kiadta a drámát, amelyet az előfizetők ünnepi ajándékként kaptak meg.

A gyönyörű szecessziós borítójú könyvet rendkívüli élmény kézbe venni és olvasni - olvasni nemcsak a nagy művet, hanem a tanulmányokat is. Szemlélődés címmel a dráma magyarázatát Jókai Mór írta, Katona József életrajzát Zilahi Kiss Béla, a Nemzeti Színház Bánk bán előadásainak történetét Tábori Róbert.

Nógrádi Könyvespolc

Kovács Sándor Iván - Praznovszky Mihály
Két költő egy szekéren

A Palócföld folyóirat 1991. évi második számában közölt, Kovács Sándor Iván és Praznovszky Mihály által megírt két önálló tanulmányt most a salgótarjáni Mikszáth Kiadó segítségével könyv formájában is kézbe veheti az olvasó.

Az Arany János és Madách Imre személyes találkozóját témájául választó két feldolgozás tükrözi a két szerző elmélyült ismeret-

anyagát, a kutatásban való jártasságukat s természetesen egyéniségüket is.

A magyar irodalom kiemelkedő alkotóinak, Arany Jánosnak és Madách Imrének az alaposabb megismerését szolgálja a két alkotó levelezésének közreadása. Feltárulnak előttünk a Tragédia kapcsán kialakuló munkakapcsolat tényei, majd a személyes találkozás élményei. A kiadvány illusztrációi szépek, megragadják az olvasó képzeletét.

Praznovszky Mihály Nógrádi Mikszáth-lexikon

Ugyancsak a salgótarjáni Mikszáth Kiadó kiadványaként jelent meg a Nógrádi Mikszáth-lexikon (egy kötetben, két részben).

Az olvasó Praznovszky Mihály segítségével megismerkedhet mindazokkal a személyekkel és helyszínekkel, amelyek kötődése Mikszáthhoz és Mikszáth 1870-es évektől számított nógrádi éveikhez sokak által ismert.

A személyi részben olvasható életrajzokban hangsúlyosan van jelen azon vonásoknak a leírása, amelyek Mikszáth képzeletét megragadták s egy-egy művében megörökítésre is kerültek.

A helyszíneket bemutató második fejezet fontos ismereteket ad Mikszáth életének olyan színtereiről, mint Balassagyarmat, Ebeck, Horpács stb.

A könyv stílusa könnyed, szinte adomázzgató, illusztrációi is tágtíjják Mikszáth Kálmánnal kapcsolatos ismereteinket.

Nógrádi műemlékek

Az 1954-ben megjelent Magyarország műemléki topográfiája III. kötete, és az 1987-ben kiadásra került Nógrád megye részletes műemlékjegyzéke I-III. kötete után ismét egy olyan kiadványt köszönhetünk, amely szűkebb hazánk, Nógrád megye értékeinek megismerését szolgálja.

A Frics Gyula által szerkesztett és a Nógrád Megyei Tanács VB Műszaki és Környezetvédelmi Főosztálya által kiadott munka, összesen 41 műemléket mutat be színes fotó segítségével.

A fotókon megjelenik a nógrádi táj is; a műemlékek, szobrok, épületek, várak, templomok, kúriák e tájban elhelyezve tárják föl szépségüket.

A kötetben német, angol, orosz, szlovák, francia ismertetőt és a bemutatott műemlékek térképen való pontos megjelölését is megtaláljuk.

KIÁLLÍTÁS

TÚZZOMÁNCOK címmel a Salgótarjáni Vasöntöde és Tűzhelygyár és a Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár közös rendezésében a zománcművészeti alkotótábor négy éves anyagából kiállítás nyílik 1991. november 4-én, 16 órakor a könyvtár emeleti csarnokában.

Megnyitót mond: DR. CSONGRÁDY BÉLA

Közreműködnek a Kodály Zoltán Általános Iskola tanulói.

A kiállítás november 29-ig tekinthető meg.

A Mozart-rejtvény VIII. fordulójának nyertesei:

Takács Viktorné Salgótarján, Makarenkó út 14., Palik Eszter Salgótarján, Madzsar J. út 23., Alexyné Galbács Hedvig Salgótarján, Ybl M. út 43.

A BALASSI BÁLINT ASZTALTÁRSASÁG novemberi programja

7. 16 óra: Baráth Zoltán szobrainak bemutatása a Karancs Szálló Frézia cukrászdájában.

15. 17 óra: Találkozó a Komjáthy Jenő Irodalmi és Művészeti Társaság tagjival (Balassagyarmat)

Az Elváltak Érdekvédelmi Egyesülete 1991. november 8-án és 22-én, 16 órai kezdettel tartja összejöveteleit a Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár klubjában.